

20. YÜZYILA AIT ÜRÜNLERDEN ÖRNEKLERLE ÜLKEMİZDE DEKORATİF TİĞ DANTELİ ÖRÜCÜLÜĞÜ: KOCAELİ ÖRNEĞİ

Mine CAN*

Öz

Araştırmanın kapsamını Kocaeli il merkezinde bulunan, 20. yüzyıla tarihlendirilmiş, dekoratif amaçlı olarak hazırlanan, tamamı tığ danteli teknikleriyle örülmüş 24 adet ürün oluşturmaktadır. Araştırmanın genel amacı, Kocaeli ili örneği üzerinden ülkemizde tığ danteli örücülüğünün bugünkü durumunu değerlendirmektir. Çalışmanın alt amaçları arasında Kocaeli il merkezinde ulaşılabilen tığ danteli ürünlerin ölçü, tür, renk, iplik kalınlığı, teknik, motif sayısı, bezeme konusu ve kompozisyon özelliklerini belirleyerek, kültürümüze ait değerlerin belgelenmesi ve bu yolla gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamaktır. Araştırmada veri toplama aracı olarak bilgi formu kullanılmıştır. Ürünlerde kullanılan özellikler incelenerek bilgi formlarına kaydedilmiştir. Elde edilen veriler uygun görülen konu başlıkları altında tablolaştırılarak istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, incelenen tığ danteli ürünlerin tamamında mercerize pamuk ipliği kullanıldığı, iplik kalınlığında ise yoğun olarak 70 numaranın tercih edildiği belirlenmiştir. Ürünlerin tamamında zincir tekniği kullanılmıştır. Bunu sırasıyla üçlü trabzan, ikili trabzan ve sık iğne teknikleri takip etmektedir. Ürünlerin büyük çoğunluğunda beyaz renk tercih edilmiştir. İncelenen tığ danteli ürünlerin tamamında ileri derecede soyutlanmış bitkisel bezemeler kullanılmıştır. Geometrik bezemelerin ise bitkisel bezemelerle birlikte kullanıldığı anlaşılmıştır. İncelenen oda takımlarında kare veya daire formu, tepsi örtülerinin tamamına yakınında ise oval formu kompozisyonlar kullanılmıştır. Sehpa ve masa örtülerinde kullanılan kompozisyon formlarının daire, dikdörtgen, kare veya eşkenar dörtgen olarak değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. İncelenen ürünlerin yarısının çok sayıda motifin birleşiminden, diğer yarısının ise merkezden dışa doğru ürünün şekline göre tasarlanmış tek motiften oluşan kompozisyonlarla tasarlandığı anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Maddi kültür, el sanatları, örücülük, dantel.

DECORATIVE CROCHETLACE KNITTING WITH EXAMPLES OF 20TH CENTURY PRODUCTS IN OUR COUNTRY: KOCAELI EXAMPLE

Abstract

The scope of the research consists of 24 products all knitted with crochet lace techniques dated to the 20th century prepared for decorative purposes located in the city center of Kocaeli province. The general purpose of the study is to evaluate the current situation of crochet lace knitting in our country on the example of Kocaeli province. Among the sub-objectives of the study, determining the size, type, color, thread thickness, technique, number of motifs, decoration subject and composition features of crochet lace products that can be reached in Kocaeli city center documenting the values of our culture and transferring them to future generations in this way. Information form was used as a data collection tool in the research. The materials, techniques, color features, motif sources and composition allocations used in the products were examined and recorded in information forms. The data obtained were evaluated and interpreted by statistical methods by being tabled under the appropriate topics.

According to the results of the research, it was determined that mercerized cotton yarn was used in all of the crochet lace products examined and 70 number was preferred in the yarn thickness. Chain technique is used in all of the products. This is followed by triple crochet, double crochet and thick needle techniques. White color is preferred in most of the products. Highly abstracted herbal ornaments were used in all of the examined crochet lace products. It was

* Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi Değirmendere Ali Özbay MYO, mine_can82@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6563-7174

---

understood that geometrical ornaments were used together with herbal ornaments. Square or circle-shaped compositions were used in the room sets examined and oval-shaped compositions were used in almost all of the tray covers. It has been determined that the composition forms used in coffee tables and tablecloths vary as circle, rectangle, square or rhombus. It was understood that half of the products examined were designed with a combination of many motifs and the other half with compositions consisting of a single motif designed from the center to the outside.

Keywords: Materialistic culture, handicrafts, knitting, lace.

Giriş

Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde dantelin, Fransızca kökenli *dentelle* kelimesinden türemiş olduğu belirtilmekte ve her türlü iplikle örülen veya bir kumaşın kenarına işlenen, türlü biçimde ince ve ağ görünümünde örgüler şeklinde tanımlanmaktadır (URL-1).

Anadolu'da dantelin başlangıç tarihini tespit etmek mümkün değildir. Ancak bugün bile Türk kadınının başlıca işlerinden biri olan dantel, çeyiz geleneğinin önemli bir parçası olarak geleneksel yapısını koruyan yerlerde varlığını sürdürmektedir. Anadolu'nun bazı yörelerinde tentene adıyla da bilinen dantel, tığ ile zincir çekilerek oluşturulan çoğunlukla pamuk iplik kullanılarak, delik ve dolgular şeklinde meydana getirilen bir örgü türüdür (Barışta, 2003).

Yalçinkaya (2012) ülkemizde danteli teknik olarak; el ile düğümlenerek yapılanlar ve bir araç kullanılarak yapılanlar şeklinde iki gruba ayırmıştır. Türk el sanatları içerisinde ise dantelleri; iğne dantelleri, tığ dantelleri, şiş dantelleri, el düğümü dantelleri (Kastamonu çarşaf bağlaması veya tırnak bağı), mekik dantelleri, firkete dantelleri ve oyalar şeklinde yapılışına göre sınıflandırmıştır. Ayrıca Osmanlı dönemine tarihlendirilecek ürünleri tespit etmenin oldukça güç olduğunu ancak, kenar oyaları ve kenar dantellerinde Osmanlı dönemi etkilerinin gözlemlendiğini vurgulamaktadır. Ancak bu dönemde tığ ile yapılan oyalar bulunmakla birlikte, oyaları yapım teknikleri renk, malzeme ve kompozisyon özelliklerinin yanı sıra üç boyutlu olarak da işlendikleri için dantelden tamamen ayrı bir konu olarak ele alınıp incelenmesi daha doğrudur.

Ülkemizde tığ danteli üretilen eşyanın süslenmesi veya kenar temizliğinde kullanılanlar ve ürünün kendisini oluşturanlar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Birincisi eşyanın kenarını süslemede bir öge veya kenar temizleme çeşidi olarak dantelin kullanılmasıdır. Geleneksel yatak takımları, yastık ve havlu kenarı, ara dantelleri, divan ve sedir örtüleri, perde ucu, çevre ve mendil kenarlarına tutturulan danteller bu gruptaki örneklerdir. İkinci grup ise süsleme veya dekoratif amaçlı hazırlanan ve ürünün kendisini oluşturan dantel örtüleridir. Bütünüyle dantel olan perdeler, masa, sehpa ve tepsi örtüleri, oda takımları bu grupta yer alan dekoratif el sanatı ürünleridir. Motiflerin yan yana gelmesi ile oluşturulabildiği gibi, tek parça olarak merkezden dışa veya aşağıdan yukarıya doğru bir bütün olarak, çeşitli form ve ölçülerdeki örülen ürünlerdir (Yalçinkaya, 2012).

Geleneksel kültürümüz içerisinde önemli bir uygulama alanı bulan tığ danteli, günümüzde kullanım sıklığının azalması ile birlikte yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır (Yeşilmen, 2020: 22). Anadolu kültüründe dantel örme geleneği çeyiz veya ekonomik amaçlı olarak aile içi dinamizmi artırmasının yanı sıra komşuluk ilişkilerini güçlendirme yoluyla da kadın ve genç kızlarımıza yıllarca sosyalleşme imkanı sağlamıştır (Akpınarlı ve Seçim, 2018: 194-195). Ancak yeni neslin sabır gerektiren işlere karşı ilgisizliği, kadınların iş hayatına aktif katılımı, boş vakitlerin artık farklı şekillerde değerlendirilmesi, değişen zevk ve moda anlayışı gibi sebeplerle tercih edilmeyen süs eşyaları arasına giren tığ dantellerinin üretimi gün geçtikçe azalmaktadır. Günümüzden 20-25 yıl öncesine kadar evlerde dekoratif amaçlı olarak kullanılan dantel, unutulmaya yüz tutmuş el sanatları arasına girmeye aday görünmektedir. Ayrıca yapılan literatür taramasında ülkemizde tığ danteli örücülüğü konusunda yapılan araştırma ve yayın sayısının az olduğu da dikkat çekmektedir. Bu amaçla ülkemizde dekoratif amaçlı tığ dantelinin teknik ve estetik özellikleri ile uygulama biçimlerini tespit etmek üzere bir araştırma yapma gereği duyulmuştur.

1. Örme Sanatı ve Dantelin Tarihçesi Hakkında Genel Bilgi

İnce ya da kalın bükümlü çeşitli cinsten ipliklerin; iğne, mekik, tığ, şiş gibi araçlar kullanılarak, el yardımı ile ve belli bir sisteme göre ipliğin sırayla birbiri üzerine üst üste ilmeklenerek tutturulması sonucu meydana gelen işlere örgü denilmektedir (Öğüt, 1973: 55).

Özbel (1945: 3) ve Akbil (1970: 36), örgüleri işlendikleri malzeme ve aletlere göre kalın ve ince örgüler olmak üzere ikiye ayırmıştır. İnce örgüler; iğne, tığ veya mekik ile yapılan oya, dantel ve keselerdir. Kalın örgüler ise iki veya beş şişle yapılan çorap, eldiven, başlık, tozluk, giyim veya ev eşyası gibi sık bir doku ile örülmüş olanlardır. Özbel (1945: 3), çorap, kese ve eldivenlerin malzemelerine göre her iki şekilde de örülmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir. Kalın örgüler yapılış teknikleri bakımından; düğümlü, düğümsüz; kafesli, kafesiz veya halk arasında benzetme yoluyla çeşitli isimler verilerek pirinç örgüsü, badem örgüsü gibi adlar almaktadır (Öğüt, 1973: 55).

Örme sanatı, el sanatlarının en önemli bölümlerinden birisini oluşturur. İnsanlık tarihi kadar eski olan örücülük, insanoğlunun geçirdiği gelişim dönemlerine paralel olarak değişiklikler göstermiştir. Örme sanatı ile ilgili araştırmalar halen devam etmekle birlikte araştırmacılar ilk örme örneklerinin doğal kaynaklı lifler olduğunu tespit etmişlerdir (Atay, 1987: 31-34). Bitkisel örücülüğün en eski el sanatlarından biri olarak, insanlık tarihiyle eş zamanlı olduğu düşünülmektedir (Akınarlı, 2001: 245).

Anadolu'da yaşayan Friglerin tümülüslerinde (mezar) bulunan çeşitli uzunluklardaki iğneler arasında bir şiş boyunda olanlar vardır. Bu sebeple ilk örme araçlarının değişik boy ve kalınlıkta iğneler olduğu düşünülmektedir. (Atay, 1987: 34). Ülkemizde Kastamonu ve çevresinde yapılan kazılarda M.Ö. 1500 yıl öncesine ait kütükten oyma bir mezar içinde bulunan bir kadının başındaki takkenin kenarlarının iğne oyası ile süslenmiş olduğu tespit edilmiştir (Bayram, 1993: 3).

Orta Asya'da yaşayan Hunlara ait Pazırık 2. kurganındaki bulgular arasında konç kısmı koç boynuzu motifleri ile süslü yün çoraplar bulunmuştur. Bu örnek örgü sanatının Asya Türkleri arasında da gelişmiş olduğunu göstermektedir (Diyarbakırlı, 1972; aktaran Atay, 1987: 33).

Antik Mısır buluntuları arasındaki örneklerden örme sanatın M.Ö. 2000 yıllarının öncesine ait olduğu tespit edilmiştir. Orta Mısır'da bir Roma mezarlığında bulunan antik bir ağ işi örneği örücülüğün tarihçesi açısından oldukça önemlidir. Yuvarlak formda örülmüş, dantele benzeyen bu örneğin yanı sıra kesme ve iplik çekilerek yapılan nakış işlerine benzer başka buluntulara da rastlanmıştır (Jackson, 1900: 2-4). Ancak Wright (1919; 1), dantelin nakıştan tamamen farklı olarak, bir kumaşın süslenmesi değil bükümlü iplikle yapılan özgün bir süsleme sanatı olduğunu belirtmektedir.

Tarih boyunca zengin bir çeşitliliğe sahip olan dantelin gelişimini izlemek oldukça zordur. Ancak dantel kumaşın farklı yollarla kesilerek veya iplik çekilerek şekillendirildiği nakış teknikleri ya da çeşitli iğne işlerinden ayrı değerlendirilmektedir (Jackson, 1900: 4; aktaran Yıldız ve Öğüt, 2020: 126-127). Teknik açıdan analiz edildiğinde de iğne ve tığ işleri tek iplik sistemine göre örülerek oluşturulur. Yani tek ipliğin iğne veya tığ ile ilmeler halinde düğümlenmesi sonucu meydana gelir. Ülkemizde iğne ile yapılanlar iğne oyası ve iğne danteli, tığ ile yapılanlara ise dantel adı verilmektedir (Kaya, 1980: 30; aktaran Balkanal, 2010: 47).

Dantelin Avrupa'da ne zamandan itibaren üretilmeye başlandığına dair çok çeşitli bilgiler mevcuttur. Kaynaklarda iğne ile yapılan örgülerin Ege masallarında geçtiği ve eski örneklerin balık ağları olduğu vurgulanmıştır. Bu sebeple 12. yüzyılda Anadolu'dan Yunanistan'a, oradan da İtalya yolu ile Avrupa'ya geçtiği düşünülmektedir (Özbel, 1951; aktaran Öğüt, 1973: 55). Jackson (1900; 4) bu konuyu destekler nitelikte, dantelin Uzak Doğu'ya özgü olduğunu, ancak muhafazakar gelenekleri nedeniyle yeterli bilgiye sahip olunamadığı için en eski dantel formlarının doğuda yapıldığına işaret etmekte ve dantelin doğudan Avrupa'ya yakın ve bitişik Asya ülkeleriyle olan ticari ilişkiler yoluyla geçme ihtimalinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Woman's Institute of Domestic Arts & Sciences tarafından yapılan bir araştırmada, Avrupa'da dantelin ilk olarak 16. yüzyılda üretildiğinden söz edilmektedir. Ancak döneme ait resim ve heykel gibi eserleri incelediğinde İtalya'da 1500'lerden önce dantel sanatı ile uğraşıldığına dair kanıtlar olduğu ortaya çıkmıştır (Laces, International Textbook, 1923: 2; aktaran Yıldız ve Öğüt, 2020: 128). Avrupa'da günümüze ulaşan en eski dantel örneklerinin İtalya'da olduğu bilinmektedir. Üretim şekli çok çözümlü bir sisteme dayalı olan bobin danteli 15. yüzyıldan itibaren İtalya'da, daha sonra başta Fransa, İspanya, 16. yüzyıl sonunda İngiltere olmak üzere tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Kuzey Avrupa ülkelerine de yayılan danteller başka yerlerde üretilenler bile, kendilerine özgü ve çok çeşitli tekniklerle ün kazandıkları şehir ve kasabaların adları ile anılmışlardır (Temir, 2000: 65).

16. yüzyılda Venedik'te yapılan dantel örneklerinin Fransa'ya geçtiği ve Fransa'da dantelin bir endüstri kolu olma yolunda ilerleyerek büyük ilgi gördüğü belirtilmektedir. 1594 yılında dantel olarak Fransız Akademi sözlüğüne geçmiş ve diğer diller içinde kabul edilmiştir (Öğüt, 1973: 55). Fransa'da 17. yüzyılda dantel yeni bir sanat dalı olarak görülmeye başlanmış ve dantel eğitiminin verildiği okullar açılmıştır. Fransa'nın dantel konusunda Dünya'da adını duyurmaya başlamasının ardından Fransa hükümeti dantellerini korumak adına çok sert ticaret yasaları koymuştur. Sanayi devrimi ile 18. yüzyıl sonlarına doğru el dantelleri makine üretimlerine yenik düşmüş ve el emeği ürünler oldukça azalmıştır. 19. yüzyılda ise dantel göç hareketleri ile dünyanın birçok yerine yayılmaya başlamıştır (Field, 1920; aktaran Yeşilmen, 2020: 20).

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın materyalini Kocaeli il merkezine ait; 10 adet oda takımı, 8 adet tepsi örtüsü ve 3 adet sehpa örtüsü ve 3 adet masa örtüsü olmak üzere toplam 24 adet tığ danteli ürün oluşturmaktadır. Araştırmanın kapsamı 20. yüzyıla tarihlendirilmiş, dekoratif amaçlı olarak hazırlanan, tamamı tığ danteli teknikleriyle örülmüş ürünler ile sınırlandırılmıştır. Ürünler var olduğu halleri ile incelenmiş olup, araştırmada veri toplama aracı olarak bilgi formu kullanılmıştır. Ürünlerde kullanılan ölçü, tür, renk, iplik kalınlığı, teknik, motif sayısı, bezeme konusu ve kompozisyon özellikleri incelenerek bilgi formlarına kaydedilmiş ve ürünlerin fotoğrafları çekilmiştir. Elde edilen veriler uygun görülen konu başlıkları altında tablolaştırılarak istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca çalışmaya kaynak oluşturması için örücülük sanatı ve tığ danteli hakkında literatürden elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında incelenen Kocaeli il merkezine ait 24 adet tığ danteli teknikleriyle örülmüş ürünün teknik ve estetik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Tığ danteli ürünlerin ölçüleri

Araştırma kapsamında incelenen tığ danteli ürünlerin ölçü, tür, renk, iplik kalınlık numarası, motif sayısı ve kompozisyonun form özelliklerine ait veriler incelenerek Tablo 1’te sunulmuştur.

Tablo 1. Ürünlerin ölçü, tür, renk, iplik kalınlık numarası, motif sayısı ve form özelliklerinin dağılımı

Ürün no	Ölçüler		Türü	Renk	İplik kalınlık numarası	Motif sayısı	Kompozisyon formu
	En-Boy (cm)	Çap (cm)					
1	20x20	-	Oda takımı	Beyaz	70	16	Kare
2	18x18	-	Oda takımı	Beyaz	70	9	Kare
3	17x17	-	Oda takımı	Beyaz	80	64	Kare
4	19x19	-	Oda takımı	Beyaz	80	36	Kare
5	21x21	-	Oda takımı	Bej rengi	70	9	Kare
6	-	25	Oda takımı	Bej rengi	60	Tek	Beşgen
7	-	27	Oda takımı	Beyaz	70	Tek	Daire
8	-	24	Oda takımı	Bej rengi	60	Tek	Daire
9	-	28	Oda takımı	Beyaz	70	Tek	Daire
10	-	23	Oda takımı	Beyaz	70	Tek	Daire
11	20x33	-	Tepsi örtüsü	Beyaz	70	Tek	Oval
12	20x35	-	Tepsi örtüsü	Beyaz	70	9	Eşkenar dörtgen
13	19x33	-	Tepsi örtüsü	Beyaz	70	Tek	Oval
14	18x31	-	Tepsi örtüsü	Beyaz	70	Tek	Oval
15	18x32	-	Tepsi örtüsü	Beyaz	70	Tek	Oval
16	19x34	-	Tepsi örtüsü	Beyaz	70	Tek	Oval
17	20x36	-	Tepsi örtüsü	Beyaz	70	16	Eşkenar dörtgen
18	18x29	-	Tepsi örtüsü	Beyaz	70	Tek	Oval
19	21x28 (2 adet) 26x56 (1 adet)	-	Sehpa örtüsü (3 parça)	Beyaz	70	20 (2 adet) 50 (1 adet)	Dikdörtgen
20	40x76	-	Sehpa örtüsü	Beyaz	70	25	Eşkenar dörtgen
21	45x45	-	Sehpa örtüsü	Beyaz	70	36	Kare
22	70x70	-	Masa örtüsü	Beyaz	70	400	Kare
23	-	130	Masa örtüsü	Beyaz	80	Tek	Daire
24	12x240	-	Masa örtüsü	Bej rengi	60	496	Dikdörtgen

Tablo 1 incelendiğinde araştırma kapsamında incelenen kare formlu oda takımlarının kenar ölçüleri 17 cm ile 21 cm arasında, daire formu oda takımlarının çap ölçüleri ise 23 cm ile 28 cm arasında değişmektedir. Tepsi örtülerinin en ölçülerinin 18 cm ile 20 cm arasında, boy ölçülerinin 29 cm ile 36 cm arasında değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. İncelenen sehpa örtülerinin en ölçüsünün 21 cm ile 45 cm, boy ölçülerinin 28 cm ile 76 cm arasında değiştiği tespit edilmiştir. İncelemeye alınan bir masa örtüsünün en ölçüsü 120 cm boy ölçüsünün ise 240 cm’dir. Kare formlu bir adet masa örtüsünün kenar ölçüsü 70 cm daire formlu masa örtüsünün ise çapının 130 cm olduğu anlaşılmıştır.

3.2. Tığ danteli ürünlerin renk özellikleri

Tablo 1 incelendiğinde araştırma kapsamında incelenen ürünlerin % 79,16’sında beyaz, % 20,83’ünde ise bej renginin tercih edildiği anlaşılmıştır.

3.3. Tığ danteli ürünlerin iplik kalınlık numaraları

Tablo 1 incelendiğinde araştırma kapsamında incelenen ürünlerin % 75’inde 70 numara, % 12,5’inde 80 numara, diğer % 12,5’inde ise 60 numara iplik kullanıldığı anlaşılmıştır. Tığ danteli ürünlerin tamamının yapımında mercerize pamuk ipliği kullanıldığı tespit edilmiştir.

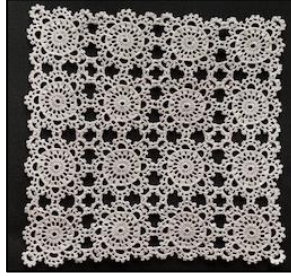
3.4. Tığ danteli ürünlerde kullanılan teknikler

Araştırma kapsamında incelenen tığ danteli ürünlerde kullanılan örgü tekniklerine ait veriler incelenerek Tablo 2’te sunulmuştur.

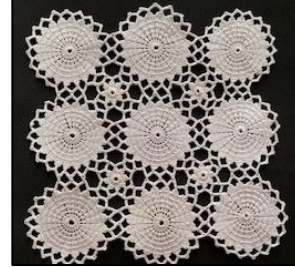
Tablo 2. Ürünlerde kullanılan tekniklerin dağılımı

Tığ örgüsü teknikleri	n	%
Zincir	24	100
Sık iğne	10	41,66
İkili trabzan	14	58,33
Üçlü trabzan	15	62,5
Örümcek	1	4,16

Tablo 2 incelendiğinde araştırma kapsamında incelemeye alınan ürünlerin tamamında zincir tekniğinin kullanıldığı görülmüştür. Ürünlerin % 62,5’inde üçlü trabzan, % 58,33’ünde ikili trabzan, % 41,66’sında sık iğne tekniklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Sadece bir üründe örümcek tekniği kullanılmıştır.

Fot. 1: Kare oda takımı (1. Örnek)

Fot. 2: Kare oda takımı (2. Örnek)

3.5. Tığ danteli ürünlerde kullanılan bezeme konuları

Araştırma kapsamında incelenen tığ danteli ürünlerde kullanılan bezeme konularına ait veriler incelenerek Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Ürünlerde kullanılan bezeme konularının dağılımı

Ürünlerde kullanılan bezeme konuları	n	%
Bitkisel ve geometrik bezeme	19	79,16
Bitkisel bezeme	4	16,66
Figürlü, bitkisel ve geometrik bezeme	1	4,16
Toplam	24	100

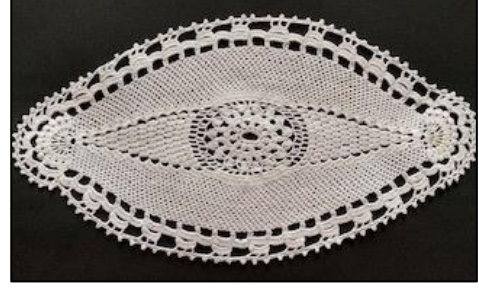
Tablo 3 incelendiğinde araştırma kapsamında incelenen tığ danteli ürünlerin % 79,16’sında bitkisel ve geometrik, % 16,66’sında bitkisel, % 4,16’sında ise figürlü, bitkisel ve geometrik bezemelerin birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir.

İncelemeye alınan tığ danteli ürünlerin tamamında bitkisel bezemelerin kullanıldığı görülmektedir. Bitkisel bezemelerin ileri derecede soyutlanmış çeşitli çiçek, tomurcuk ve dal motifleri olduğu anlaşılmıştır. Ürünlerin büyük çoğunluğunda geometrik bezemelerin bitkisel bezemelerle birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir. Geometrik bezeme konuları arasında daire, kare, düz ve zigzag çizgi, üçgen, eşkenar dörtgen bulunmaktadır. İncelenen ürünler arasında sadece bir örnekte kelebek figürünün kullanımına rastlanmıştır.

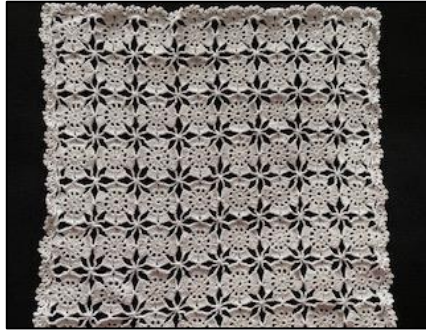
Fot. 3: Tepsi örtüsü (15. Örnek)

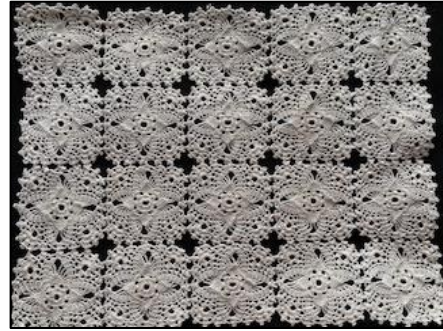
Fot. 4: Tepsi örtüsü (14. Örnek)

3.6. Tığ danteli ürünlerde kullanılan kompozisyon özellikleri

Tablo 1 incelendiğinde araştırma kapsamında incelenen ürünlerin kompozisyonlarının % 29,16'sının kare, % 25'inin oval, % 20,83'ünün daire, %12,5'inin eşkenar dörtgen, % 8,33'ünün dikdörtgen ve % 4,16'sının ise beşgen formunda düzenlenmiş olduğu anlaşılmıştır. İncelenen tığ danteli ürünlerin % 50'si çok sayıda motifin birleşiminden oluşan bir düzenleme ile tasarlandığı belirlenmiştir. Diğer % 50'nin ise merkezden dışa doğru ürünün şekline göre tasarlanarak tek motiften oluşturulduğu tespit edilmiştir. Daire formulu bir adet masa örtüsü ile daire formulu oda takımları ve oval formulu tepsi örtüleri bu grupta yer almaktadır.

Fot. 5: Kare formulu oda takımı (3. Örnek)

Fot. 6: Sehpa takımı (19. Örnek)

Fot. 7: Daire formulu oda takımı (9. Örnek)

Fot. 8: Daire formulu oda takımı (8. Örnek)

4. Sonuç ve Öneriler

Geleneksel kültürümüze ait değerleri belgelemek ve bu yolla gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla, Kocaeli ilinde tığ danteli örücülüğünün bugünkü durumunu değerlendirmek için

ulaşılabilen örnekler aracılığı ile böyle bir çalışma yapılmıştır. Araştırma kapsamında Kocaeli il merkezinde bulunan, 20. yüzyıla tarihlendirilmiş 24 adet ürün incelenmiştir. İncelenen ürünler dekoratif amaçlı olarak hazırlanmış ve tamamı tığ danteli teknikleriyle örülmüş oda takımı, tepsi örtüsü, sehpa takımı ve masa örtülerinden oluşmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen kare formulu oda takımlarının kenar ölçüleri 17 cm ile 21 cm arasında, daire formu oda takımlarının çap ölçüleri ise 23 cm ile 28 cm arasında değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Tepsi örtülerinin en ölçülerinin 18 cm ile 20 cm arasında, boy ölçülerinin 29 cm ile 36 cm arasında değiştiği belirlenmiştir. İncelenen sehpa örtülerinin en ölçüsünün 21 cm ile 45 cm, boy ölçülerinin 28 cm ile 76 cm arasında değiştiği tespit edilmiştir. İncelemeye alınan bir masa örtüsünün en ölçüsü 120 cm, boy ölçüsünün ise 240 cm'dir. Kare formulu bir adet masa örtüsünün kenar ölçüsü 70 cm, daire formulu masa örtüsünün ise çapının 130 cm olduğu anlaşılmıştır.

İncelenen tığ danteli ürünlerin tamamında merserize pamuk ipliği kullanıldığı ve iplik kalınlığında ise yoğun olarak 70 numaranın tercih edildiği anlaşılmıştır. Ürünlerin tamamında zincir tekniğinin kullanıldığı görülmüştür. Ürünlerde kullanılan diğer tığ örücülüğü tekniklerinin sırasıyla üçlü trabzan, ikili trabzan ve sık iğne olduğu tespit edilmiştir. Sadece bir üründe örümcek tekniğinin kullanılmış olması dikkat çekicidir.

İncelenen ürünlerin büyük çoğunluğunda beyaz renk tercih edilmiştir. Daha az oranda ise bej renginin kullanıldığı anlaşılmıştır.

Araştırma kapsamında incelemeye alınan tığ danteli ürünlerin tamamında bitkisel bezemelerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ürünlerin büyük çoğunluğunda geometrik bezemeler, bitkisel bezemelerle birlikte kullanılmıştır. Bitkisel bezemeler arasında ileri derecede soyutlanmış çeşitli çiçek, tomurcuk ve dal motifleri bulunmaktadır. Geometrik bezeme konuları arasında ise daire, kare, düz ve zigzag çizgi, üçgen, eşkenar dörtgen kullanılmıştır. İncelenen ürünler arasında sadece bir örnekte kelebek figürüne rastlanmıştır.

İncelenen oda takımlarında kare veya daire formulu, tepsi örtülerinin tamamına yakınında ise oval formulu kompozisyonların kullanıldığı anlaşılmıştır. Sehpa örtülerinde kullanılan kompozisyon formlarının dikdörtgen, kare veya eşkenar dörtgen, masa örtülerinin kompozisyonlarının ise daire, dikdörtgen veya kare formunda değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen ürünlerin yarısının çok sayıda motifin birleşiminden oluşan bir düzenleme ile tasarlandığı belirlenmiştir. Diğer yarısı ise merkezden dışa doğru ürünün şekline göre tasarlanmış tek motiften oluşan kompozisyonlardır. Bu ürünler arasında daire ve oval formulu masa ve tepsi örtüleri yer almaktadır.

Üretildiği ülke, toplum veya kültürlere göre kullanım alanı, bezeme konusu ve kompozisyon özellikleri değişkenlik gösteren dekoratif tığ danteli örücülüğü, Türk el sanatları ve örücülük tarihimizin önemli bir dalıdır. Hızlı üretim teknolojisi ve zevklerin sürekli değişimine karşılık, el sanatlarının ve Türk kadınının el yeteneğinin önemli bir parçası olan tığ danteli sınırlı da olsa bugün ülkemizde varlığını sürdürmektedir. Geleneksel yapısını koruyan yerlerde sevilen bir el sanatı olarak üretimi devam etmekle birlikte, dekoratif amaçlı tığ dantelleri günümüzde kullanımı gittikçe azalan süs eşyaları arasına girmiştir. Yakın bir tarihe kadar evlerde dantel masa ve sehpa örtüleri, oda takımları zarif birer süs eşyası olarak kullanılırken, günümüzde yeni nesil tarafından gereksiz ve çağ dışı görülmektedir. Ancak dantellerin günümüzde kullanımının azalması ile birlikte bir kültürün de yok olacağı ortadadır. Bu sebeple bölgesel üslup ve uygulamalar ile Türk kültürüne özgü dantel motifleri belgelendirilmeli ve bu konuda yapılacak bilimsel çalışmaların sayısı arttırılmalıdır. Bu tür araştırmalar el sanatları tarihine yönelik yapılacak yeni çalışmalara kaynak

oluşturması bakımında önem arz etmektedir. Ayrıca geçmişte birer gereksinim olarak görülen ve çeyizlerin vazgeçilmez parçası olan dantellerin günümüz sanat ve gereksinimlerine göre yeni tasarımlarda yaşatılması gerekmektedir.

Kaynaklar

- AKBİL, F. P. (1970). *Türk El Sanatlarından Örnekler*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- AKPINARLI, H. F. (2001). “Türkiye’de Sepet Örucülüğünün Önemi ve Günümüzdeki Değerlendirilmesi”, Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, 21-23 Mayıs 2000, Kastamonu.
- AKPINARLI, H. F. ve SEÇİM, E. (2018). “Geleneksel Dantel Motiflerinin Lazer Kesim Yöntemi İle Tekstil Yüzeyine Aktarılması”, *Kesit Akademi Dergisi*, 4 (15), 192-202.
- ATAY, F. (1987). *Örucülük*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- BALKANAL, Z. (2010). “Karadeniz’in İncisi İnebolu Yöresinde Dantel Perdeler”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 8, 44-54.
- BAYRAM, M. (1993). *İğne Oyası Teknikleri ve Kastamonu İğne Oyaları*. Ankara: Ofset Matbaacılık.
- JACKSON, F. N. (1900). *A History of Hand-Made Lace*. New York: Charles Scribner’s Son’s, 153-147.
https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=ErINAAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=lace+history&ots=L_FPNBQ7wh&sig=XQZYVSWxSmU8T5dK5HqJnVt2WTY&redir_esc=y#v=onepage&q=lace%20history&f=false
- ÖĞÜT, G. (1973). 1973 “Oyacılık Sanatı ve Kütahya Oyaları”, *Etnografya Dergisi*, XIII, s. 55-61.
- ÖZBEL, K. (1945). *Oya ve Oya Çeşitleri*. Ankara: CHP Halkevleri Bürosu, Kılavuz Kitaplar X.
- YALÇINKAYA, N. T. (2012). *Anadolu Kültüründe Dantel*. (Erişim tarihi: 23.01.2020)
<http://turklacemuseum.blogspot.com/2012/02/>
- YILDIZ, G. ve ÖĞÜT, L. (2020). “Tanım, Terim ve Kavramları İle Dantel”, *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 6 (1), 126-142.
- TEMİR, R. Ş. (2000). “Tarihsel Süreç İçinde Dantel”, *Öneri Dergisi*, 3 (13), 61-63.
- URL-1: TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜKLER. (Erişim tarihi: 15.02.2020)
<https://sozluk.gov.tr/>
- YEŞİLMEN, N. (2020). “Geleneksel Tığ İşi Dantellerin (Tentenelerin) Çağdaş Takılarda Yorumlanması”, *Akademik Sanat*, 5 (11), 18-29.
- WRIGHT, T. (1919). *The Romance of The Lace Pillow*. Olney, Bucks: H. H. Armstrong.
<https://ia800205.us.archive.org/34/items/cu31924014557122/cu31924014557122.pdf>